

TALLINNA ÜLIKOOL

Haridusteaduste Instituut

LÕPUTÖÖDE KOOSTAMINE JA KAITSMINE

Juhend

Tallinn 2018

SISUKORD

1. LÕPUTÖÖDE KOOSTAMINE.....	3
1.1 Bakalaureuse- ja magistritööde koostamise nõuded.....	3
1.1.1 Bakalaureusetöö	3
1.1.2 Magistritöö	5
1.2 Lõputöö läbiviimise protsess	6
1.2.1 Lõputöö erinevad struktuurielemendid	7
1.2.2 Uurimisteema valik ja uurimisprobleemi püstitus	11
1.2.3 Uurimismeetodi valik.....	13
1.2.4 Valimi moodustamine	13
1.2.5 Andmekogumine ja andmestik.....	14
1.2.6 Andmeanalüüs.....	15
1.2.7 Tulemuste esitamine, arutelu ja kokkuvõte.....	16
1.3 Lõputööde vormistamine	17
1.3.1 Lõputöö keel ja stiil.....	17
1.3.2 Lõputöö lehekülje kujundus	18
1.3.3 Lühendid ja loetelud lõputöös.....	20
1.3.4 Arvud ja valemid.....	21
1.3.5 Tabelid, joonised ja illustratsioonid	22
1.3.6 Viitamine ja allikate vormistamine lõputöös	23
1.3.6.1 Erinevad tekstisisese viitamise võimalused.....	26
1.3.6.2 Kaudviide	29
1.3.6.3 Allikate loetelu töö lõpus.....	30
2. LÕPUTÖÖ KAITSMINE.....	36
ALLIKAD	39
LISAD	

1. LÕPUTÖÖDE KOOSTAMINE

1.1 Bakalaureuse- ja magistr tööde koostamise nõuded

Haridusteaduste valdkonnas tehtav bakalaureuse- või magistr töö on üliõpilaste uurimistöo, mis on suunatud hariduses ilmnevate probleemide lahendamiseks. Neis töodes kajastatakse üliõpilase läbi viidud teoreetilise, empiirilise või arendusuuringu protsessi ja tulemusi. Haridusteaduste instituudis on üliõpilasel(tel) õigus koostada lõputöö ka rühmatööna. Rühmatööna koostatud lõputööd hinnatakse individuaalselt, kusjuures iga rühmaliige koostab individuaalse lõputöö kirjaliku osa, milles kirjeldab muu hulgas isiklikku panust lõputöösse. (ÕKE, § 27, (1¹), kehtestatud 17.04.2017)

Bakalaureuse- ja magistr töid eristab teemakäsitlemise sügavus, käsitletava probleemi ulatus, kasutatavate meetodite, probleemi uurimiseks tehtava töö mahukus ning arutelu põhjalikkus (bakalaureusetöö hindamiskriteeriumid on lisas 1 ja magistr töö hindamiskriteeriumid lisas 2). Bakalaureuse- või magistr töö võib esitada artikli formaadis.

Uurimistöo kirjutamisel järgitakse ühtseid vormistusnõudeid. Bakalaureuse- või magistr töö kirjutatakse üldjuhul eesti keeles. Eestikeelsele bakalaureuse- ja magistr tööle lisatakse võõrkeelne annotatsioon. Kokkuleppel akadeemilise üksusega võib töö kirjutada ka võõrkeeles (nt inglise keeles), sel juhul lisatakse tööle eestikeelne annotatsioon (Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskiri, 2016, § 27, p.2).

Doktoritöö koostamise ja vormistamise nõuded on esitatud Tallinna Ülikooli doktoriõpingute ja doktoritööde kaitsmise eeskirjas ja Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskirjas.

1.1.1 Bakalaureusetöö

Bakalaureusetöö (12 EAP) orienteeruv maht on 20-30 lehekülge (kaasa arvatud tiitelleht, sisukord ja kokkuvõte). Bakalaureusetööna võib käsitleda järgmisi uurimiskomponenti sisaldavaid kirjalikke töid: autoreferaat, teadusartikkel jne. Bakalaureusetöö eesmärk on luua üliõpilasele võimalus uurimusliku tegevuse kaudu süvendada haridusvaldkonna probleemi käsitlemise oskust ning toetada akadeemilise teksti loomise ja kirjutamise oskuste kujunemist.

Bakalaureusetöö on uurimusliku iseloomuga töö, mis näitab töö tegija oskust kasutada oma teadmisi tulevases erialast. **Bakalaureusetöö koostaja õpitulemustena:**

- omab süsteemseid teadmisi kitsamas erialases ainevaldkonnas ning märkab erinevaid eriala rakendusalasid, oskab kohaseid vahendeid kasutades iseseisvalt informatsiooni koguda, seda kriitiliselt ja loovaalt tõlgendada;
- oskab sõnastada erialaga seotud aktuaalseid probleeme ning analüüsida ja hinnata võimalikke lahendusi, rakendades erinevaid kohaseid uurimismeetodeid andmete kogumisel ja analüüsimisel;
- järgib uurimistöös eetilisi nõudeid;
- järgib uurimistöös vormistusnõudeid;
- oskab kriitiliselt hinnata oma uurimistöö tulemusi ja nende rakendamisevõimalusi ning neid suuliselt ja kirjalikult esitleda.

Bakalaureusetööle esitatavad nõuded:

- teema seotus eriala/õppekavaga;
- probleemi aktuaalsus, probleemipüstituse selgus ja põhjendatus;
- eesmärgi selge sõnastus;
- selgelt formuleeritud uurimisküsimuste väljaarendatus ning uurimisprobleemi sõnastus;
- teemale vastava teaduskirjanduse ja teoreetiliste käsitluste tundmine;
- töös kajastuva nii teoreetilise raamistiku kui ka empiirilise informatsiooni aktuaalsus, asjakohasus ja esitamise korrektsus;
- töös kasutatud uurimismeetodite valdamine (sh valimi koostamine), uurimuse tulemuste ja järelduste kooskõla;
- arutelus autoripoolne teema valdamine;
- uurimiseetika põhimõtete järgimine;
- töö keeleline (grammatiline, ortograafiline ja terminoloogiline) korrektsus ning vastavus vormistamise nõuetele, st vastavus APA standardile;
- töös kirjeldatud seisukohtade esitamise selgus ja asjakohasus;
- töös kirjeldatud seisukohtade esitamine ja argumenteerimine ning küsimustele vastamine avaliku kaitsmise käigus;
- allikad on teaduspõhised (vähemalt 15 esmast allikat, sh võõrkeelsed) ning allikate vahendatud viitamine on erandlik.

1.1.2 Magistritöö

Magistritöö (18/24 EAP, erandkorras senati otsusega 30 EAP) orienteeruv maht on 30-50 lehekülge (kuni kasutatud allikateni). Magistritöö koostamise eesmärk on luua üliõpilasele võimalus teadusliku uurimistegevuse kaudu omandada oskus: 1) otsida, refereerida, analüüsida, hinnata ja sünteesida erialaseid teaduslikke tekste; 2) andmeid koguda, töödelda, analüüsida ja tõlgendada; 3) avalikul kaitsmisel esitada oma uurimistöö tulemusi ja osaleda akadeemilises diskussioonis. Magistritöö võib esitada teadusartikli formaadis.

Magistritöö koostaja õpitulemustena:

- omab süsteemseid ja laiapõhjalisi erialaseid teadmisi ning süvendatud teadmisi kitsamas uurimisvaldkonnas, oskab hinnata, analüüsida ja sünteesida haridusalaseid teaduslikke tekste;
- suudab iseseisvalt ja loovalt määratleda eriala aktuaalseid probleeme ning hinnata erinevate allikmaterjalide ja uurimisandmestiku tõenduspõhisust;
- suudab integreerida erialateadmisi probleemi käsitlemiseks laiemas haridusteaduse, ühiskondlik-kultuurilises ja rahvusvahelises kontekstis;
- planeerib iseseisvalt või uurimisrühma liikmena koostöös ning viib läbi uuringu, kasutades uurimisprobleemi lahendamiseks sobivaid mitmekülgeid andmete kogumise ja analüüsimeetodeid ning -tehnoloogiaid;
- järgib uurimiseetika põhimõtteid;
- järgib tööle esitatud vormistusnõudeid;
- oskab kriitiliselt hinnata oma teadustööd ning teema edasise uurimise perspektiivi ja esitleda suuliselt ja kirjalikult oma teadusliku uurimistöö tulemusi.

Magistritööle esitatavad nõuded:

- teema seotus erialaga/õppekavaga;
- probleemi aktuaalsus, probleemipüstituse selgus ja põhjendatus;
- eesmärgi selge sõnastatus;
- selgelt formuleeritud uurimisküsimused uurimisprobleemi lahendamiseks;
- teemale vastava teaduskirjanduse ja teoreetiliste käsitluste tundmine;
- töös kajastuva nii teoreetilise kui ka empiirilise informatsiooni korrektsus, asjakohasus ja usaldusväärsus;

- töös kasutatud asjakohaste uurimismeetodite valdamine;
- valimi esinduslikkus kvantitatiivse (ka kombineeritud) uurimisperspektiiviga uurimuses ning asjakohasus kvalitatiivse perspektiiviga uurimuses;
- andmete korrektne analüüs, kasutades asjakohaseid meetodeid ning uurimistulemuste selge esitamine;
- arutelus autoripoolne teema valdamine, kriitiline mõtlemine, uurimisküsimustele/hüpoteesidele vastamine, uurimistulemuste tõlgendamine ja käsitlemine rahvusvahelises teadusruumis ning edasise uurimisperspektiivi nägemine;
- töös uurimiseetiliste põhimõtete järgimine;
- töö vastavus vormistamise nõuetele;
- keeleline (grammatiline, ortograafiline ja terminoloogiline) korrektsus;
- töös kirjeldatud seisukohtade esitamise selgus ja argumenteeritus;
- avaliku kaitsmise käigus akadeemilises diskussioonis väitlemine;
- kasutatud on vähemalt 25 esmast teadusallikat, sh võõrkeelsed.

1.2 Lõputöö läbiviimise protsess

Uurimistöö läbiviimisel on võimalik rakendada mitmesuguseid uurimisprotsessi mudeleid (nt *lineaarne, tsükliline mudel*), kuid üldjoontes läbib iga uurimistöö järgmisi etappe: uurimisteema valik ja töö allikatega, uurimisprobleemi püstitus, uurimisküsimuste (kvantitatiivse uuringu puhul ka hüpoteeside) formuleerimine, uurimisstrateegia ja meetodite valik, valimi moodustamine, andmekogumine, andmeanalüüs, tulemuste esitamine ja järelduste tegemine. Eelnimetatud uurimisprotsessi etappe järgib ka see peatükk, et toetada orienteerumist uurimisprotsessi eri etappidel ja metodoloogiliste valikute tegemist oma uurimisprobleemi spetsiifikast lähtudes.

Lõputöö võib koostada ja üles ehitada ehk struktureerida mitmeti, lähtudes teema arendusest või uurimistöö perspektiivist (Tabel 1). Lõputööd jaotatakse teoreetilisteks, empiirilisteks ja arenduslikeks uurimusteks. Lõputöodes esineb erinevaid struktuurielemente (samas).

Tabel 1. Erinevat tüüpi lõputööde struktuurielemendid (aluseks Paltridge, 2002)

Teoreetiline uurimus	Empiiriline uurimus	Arendusuurimus/ rakendusuurimus
Sissejuhatus	Sissejuhatus	Sissejuhatus
Teoreetilised lähtekohad ja nende süntees	Teoreetilised lähtekohad ja nende süntees	Probleemi määratlemine, arenduse/rakenduse kirjeldus/kava ning teoreetilised lähtekohad
	Metoodika	Metoodika
	Tulemused	Tulemused (evalvatsioon arendusuuringus)
Arutelu. Kokkuvõte	Arutelu. Kokkuvõte	Arutelu. Kokkuvõte
Allikad	Allikad	Allikad
Lisad (vajaduse korral)	Lisad (vajaduse korral)	Lisad (vajaduse korral)

Lõputöö võib kirjutada õpingute käigus läbiviidud uuringu põhjal teadusartikli formaadis, mille vormistusnõuded lähtuvad võimaliku avaldamiseks valitud teadusajakirja nõuetest. Artikkel võib olla kirjutatud kaasautorluses. Kui lõputöös kajastatud teadusartikkel on võõrkeelne, siis lisatakse eestikeelne lühikokkuvõte. Teadusartikli formaadis lõputöö annotatsioonis kajastatakse enda ning kaasautorite panus ja roll.

Põhjendatud juhtudel võib töö struktuur näidise (Tabel 1) ka erineda.

1.2.1 Lõputöö erinevad struktuurielemendid

Tiitelleht (Lisa 3). Tiitelleht on lõputöö esimene lehekülg, mis kajastab teatud formaalset ja töö sisuga seotud informatsiooni. Tiitellehel on pealkiri, mis on selgelt ja tuumakalt sõnastatud ning kajastab lõputöö sisu. Soovituslikult on pealkirjas kuni 12 sõna. Tiitellehel on:

- õppeasutuse nimetus (keskel ja ülal, suurtähtedega, 12 punkti), instituudi ja valdkonna nimetus (suur algustäht ja tekst läbivalt väiketähtedega, 12 punkti);
- autori ees- ja perekonnanimi (töö pealkirja kohal keskel, väiketähtedega, esitähed suure algustähega, 12 punkti);
- töö pealkiri (keskel ja vertikaalsest keskjoonest ülal pool, läbivalt suurtähtedega, 14 punkti, poolpaksus kirjas (**bold**));
- töö üldnimetus (pealkirja all keskel: bakalaureuse- või magistritöö, väiketähtedega, v.a suur esitäh, 12 punkti);
- töö juhendaja andmed (paremal servas: teaduslik kraad lühendatult (MA, PhD), ees- ja perekonnanimi, väiketähtedega, v.a suured esitähed, 12 punkti) (mitme juhendaja ja/või konsultandi korral kirjutatakse nende andmed esimese juhendaja andmete alla);
- töö tegemise koht (asukoht) ja aasta (all keskel) – väiketähtedega, v.a esitäh, 12 punkti.

Annotatsioon (Lisa 4). Bakalaureuse- ja magistritöodes esitatakse kaks annotatsiooni, eesti- ja võõrkeelne, milles on tabeli kujul ära toodud töö koostamise koht, pealkiri, sisukokkuvõtte, võtmesõnad, koostaja allkiri ja juhendaja mäрге kaitsmisele lubamise kohta. Sisukokkuvõttes esitatakse kokkuvõtvalt töö probleem, (vajaduse korral hüpotees), eesmärk, uurimisküsimused, valim, meetodika ja probleemi lahenduse kirjeldus ning kõige olulisemad tulemused.

Sisukord. Esitatakse lõputöö üksikute osade loetelu koos nende alguslehekülje numbritega. Oluline on jälgida, et sisukorra pealkirjad vastaksid täpselt teksti pealkirjadele ning oleksid omavahel stiililises ja vormilises kooskõlas. Automaatse sisukorra loomine ja värskendamine pärast muudatuste tegemist tekstis aitavad vältida sisukorra ja tekstis olevate pealkirjade sisulist ja vormilist ebakõla.

Lühendid (vajaduse korral). Lõputöös kasutatud vähetuntud lühendite ja sümbolite loetelu koos selgitustega esitatakse vajaduse korral ja tähestikulises järjestuses. Tuuakse eraldi välja vaid juhul, kui töös leiduvate vähetuntud lühendite rohkus (üle kahekümne) võib muuta töö raskesti jälgitavaks ja mõistetavaks.

Sissejuhatus. Lõputöö selles peatükis püstitatakse ja põhjendatakse uurimisprobleem, esitatakse töö eesmärgid, formuleeritakse uurimisküsimused, selgitatakse nende olulisus ning määratakse uurimisstrateegia. Samuti sisaldab sissejuhatus

ülevaadet töö struktuurist. Sissejuhatus on lõputöö visiitkaart, mille ülesanne on äratada lugeja huvi ja anda lähteteave käsitletavast teemaarendusest. Sissejuhatuses põhjendatakse ka lõputöö metodoloogilisi valikuid.

Teoreetiline ülevaade. Selles peatükis antakse ülevaade autori püstitatud uurimisküsimuste senistest teoreetilistest käsitlemistest, samuti määratletakse töös kasutatavad kesksed mõisted. Sünteesitakse eri autorite lähenemisi koos nende seisukohtade tugevuste ja arendamisvajadustega. Teooria osas esitletakse erinevate seisukohtade analüüs ning sellest tulenevalt oma uurimuse teoreetilised lähtekohad. Samuti kirjeldatakse varasemate uurijate saadud empiiriliste uuringute tulemusi ning osutatakse lahendamata küsimustele.

Metoodika. Selles peatükis kirjeldatakse täpselt ja detailselt, kuidas uurimus tehti, et hinnata uuringu usaldusväärsust. Selgitatakse kõike seda, mis on vajalik uurimisprotsessi mõistmiseks ja uuringu võimalikuks kordamiseks. Tavaliselt jagatakse metoodika peatükk alapeatükkideks.

Näiteks on kvantitatiivse uuringu metoodika kirjelduses: (a) uurimisobjekt ehk nähtus; (b) valim (uuritavad isikud, kollektiivid, artiklid, reklaam jne), koht, muutujad, piirangud jm, valimi moodustamise alused; (c) uurimisvahendid: mõõtmisvahendite loomise alused ja arendamise viis, reliaabluse ja valiidsuse näitajad; (d) protseduur; (e) andmeanalüüsi meetodid. See kvantitatiivse uuringu etappide järjestus on soovituslik ja siinkohal näitlik. Kvalitatiivse uuringu puhul tuuakse üldiselt välja (a) uuringu objekt ja subjektid (s.o uuringus osalevad isikud, grupid, artiklid, tekstid jne), koht, muutujad, piirangud jm, valimi moodustamise alused; (b) andmete kogumise alused ja rakendamise viis; reliaablus ja valiidsus; (c) protseduur; (d) andmeanalüüsi meetodid.

Metoodika peatükis kirjeldatakse, kuidas on uurimuse läbiviimisel arvestatud uurimiseetika printsiipe.

Tulemused. Selles peatükis esitatakse uuringu tulemused, soovitavalt püstitatud uurimisküsimuste/hüpoteeside kaupa või lähtudes uuringu eesmärgist. Lisaks tekstile kasutatakse vastavalt vajadusele arvandmeid, tabelleid ja skeeme. Kui uurimuses on saadud lisaandmeid, mis ei seondu otseselt uurimisprobleemidega, aga võivad muudes seostes siiski huvi pakkuda, võib esitada need lisa(de)s. Tulemuste juures tutvustatakse ainult antud töö tulemusi, neid ei suhestata veel varasemate uurimustega ega anta hinnangut.

Andmeanalüüsi tulemused esitatakse töö tulemuste osas piisavalt põhjalikult, selgelt ja läbipaistvalt. Vajaduse korral võib tulemusi esitada kombineeritult aruteluga ühes peatükis.

Arutelu. Selles peatükis seostatakse saadud tulemused varasemate uuringute tulemuste ja teoreetiliste seisukohtadega ning viidatakse nii kokkulangevustele kui ka erisustele. Arutelu ei korrata tulemuste osas esitatud järeldusi, vaid tõstetakse esile neist kõige olulisemad. Samuti annab uurija siin hinnangu oma töö usaldusväärsusele, vajaduse korral kirjeldab tulemuste valiidsuse ja reliaabluse kontrollimise viise ning analüüsib võimalikke vigu ja uuringu piiranguid. Uurija peab suutma oma tulemusi mõtestada ja näidata nende olulisust üldisemas plaanis. Kui uurimistulemustes ilmnes ootamatuid tulemusi, tuuakse välja, mis oli ootamatu ja kirjeldatakse või analüüsitakse seda. Kui tulemused eristuvad ootustest, siis selgitatakse (võimalikke) eristumise põhjusi. Uurija hindab, kuidas õnnestus lahendada püstitatud probleem(id) ja vastata uurimisküsimustele ning kuidas uurimus rikastab teadusvaldkonda ja kuidas tulemusi rakendada. Arutelu peatükk on loodud loogilise tervikuna.

Järeldused, soovitusel ja ettepanekud kuuluvad üldjuhul arutelu peatüki koosseisu. Järeldusena tuuakse välja töö kõige olulisemad tulemused, osutatakse positiivsetele ja negatiivsetele nüanssidele ning parendamist vajavatele arengukohtadele. Soovitustes ja ettepanekutes esitatakse autori seisukohad ja võimalikud lahendused olukorra parendamiseks. Soovitatav on järeldused ja ettepanekud süstematiseerida ning määrata, millisele konkreetsele sihtrühmale on need suunatud.

Selles peatükis annab uurija kriitilise üldhinnangu, millisel määral õnnestus leida püstitatud küsimustele vastuseid ning millised võivad olla käsitletud probleemi edasise uurimise teed. Antakse hinnang uurimistöö eetiliste põhimõtete rakendamisele.

Kokkuvõte. Lõputöö selles peatükis koostatud ja esitatud kokkuvõte on lühike ja konkreetne ning sisaldab lühiülevaadet olulisimast kogu töö ulatuses. Vajaduse korral võib kokkuvõte kuuluda arutelu peatüki koosseisu.

Allikad. Esitatakse loetelu kõigist töös kasutatud ja viidatud materjalidest. Allikaid loetelus ei nummerdata. Samuti ei nummerdata allikate loetelu lehekülgi ning neid ei arvestata lõputöö kogumahu hulka. Allikate loendi koostamisel järgitakse läbivalt üht kindlat vormistusviisi, milleks HTI-s on APA viitamissüsteem (APA style). Nii viidete kui ka allikate vormistamisel võib kasutada tarkvaralisi vahendeid *MS Word*, *Mendeley*, *Zotero*, *RefWorks*.

Lisad. Lisades esitatakse abimaterjalid ja andmed, mis on vajalikud lõputöös käsitletud seisukohtade kinnitamiseks ja illustreerimiseks, kuid oma mahu või sisu poolest häirivad töö jälgitavust tekstis (nt küsimustikud, suuremahulised tabelid). Lisa(de) ülesanne on lõputöö sisu täiendamine ja selgitamine. Lisa(d) peab(vad) seostuma töö sisulise struktuuriga ja neile viidatakse tekstis. Iga lisa on nummerdatud ja pealkirjastatud. Iga lisa alustatakse uuel lehel. Lisa(sid) ei arvata töö mahu hulka.

Autori märkused (vajaduse korral). Võivad sisaldada töös mittekajastatud, kuid lugejale olulist informatsiooni, uurimisega seotud asjaolusid, viidet sellele, et uurimus on osa suuremast projektist, tänuavaldusi inimestele või asutustele, kes töö valmimisele kaasa aitasid. Autori märkused võib paigutada sissejuhatuse lõppu eraldi lõiguna või töö tekstiosa lõppu iseseisva alajaotusena. Mahukamates töödes võib sama eesmärki täita eessõna, mis paikneb annotatsioonide ja sisukorra vahel. Artiklipõhises töös esitatakse autori märkused laiendatud ülevaates.

Lihtlitsents (Lisa 6) on haridusteadusliku lõputöö kohustuslik koostisosa ning sellega kinnitab töö autor, et lõputöö on koostatud iseseisvalt ning selles esitatud põhimõttelised seisukohad ja kasutatud andmed teadusallikatest on korrektselt viidatud. Lihtlitsentsi allkirjastamisega kinnitab töö autor oma autorluse. Lihtlitsentsi ei köideta lõputöö osaks, vaid esitatakse eraldiseisvana paber kandjal või digiallkirjastatult õppetöö koordinaatorile.

1.2.2 Uurimisteema valik ja uurimisprobleemi püstitus

Uurimistegevust alustatakse teema valikuga. Tavaliselt on selleks hariduses ilmnev vastuolu olemasoleva ja loodetud olukorra vahel ning see väljendub lahendust vajava probleemi või probleemideringina. Uurimisprobleemi püstitus sisaldab probleemi täpsustamist ja vajalikkuse põhjendamist lugejale (Creswell, 2012).

Uurimisprobleem on vastuolu, mis tuleneb varasematest uuringutest ja/või haridusvaldkonna praktika parendamisvajadusest ning põhineb teemakohaste allikate analüüsil. Uurimisprobleemil ei ole triviaalset vastust või lahendit ning seetõttu eeldab uurimisprobleem uurimistöö läbiviimist. Inspiratsiooni ja ideid uurimisteema valikuks ja probleemi määratlemiseks saab eriala õppekavaga seotud ainetest (erialastest loengutest, seminaridest), aktuaalsete ühiskonnaprobleemide aruteludest meedias, teaduskirjandusest

jmt. Tavapäraselt algab uurimisprotsess esialgse uurimisteema formuleerimisega, teemakohaste märksõnade defineerimisega ning teemakohase kirjanduse ja eelnevate uuringute otsinguga. Selleks, et hinnata planeeritava uurimuse asjakohasust, peab olema tuttav olemasolevate teadmiste ja uuringutega uuritavas valdkonnas.

Uurimistöös põhjendatakse käsitletavat uurimisprobleemi. Uurimisprobleemi avamine koosneb järgmistest sammudest:

- probleemi aluseks oleva vastuolu esialgne sõnastamine (idee);
- probleemi praktilise ja teoreetilise olulisuse põhjendamine, toetudes teadusallikatele, statistikale või eelnevatele uuringutele;
- senise teadmise (eelnevad uuringud, valdkonna teaduskirjandus) kirjeldamine ning oluliste "lünkade" väljatoomine olemasolevas teadmises;
- oma uurimistöo probleemi ja sellest tulenevate uurimisküsimuste sõnastamine.

Uurimisprobleem on aluseks töö eesmärgi ehk töö oodatava tulemuse sõnastamisele. Teema, probleem ja eesmärk peavad olema omavahel kooskõlas, nagu ka neist lähtuvad uurimisküsimused ja edasine uurimisstrateegia. Uurimistöo kuulamise haridusteaduslike tööde hulka määrab probleemipüstitus, st. kasvatusteaduslikes uurimustes on uurija fookuses haridus- ja kasvatustegelikkus, mis on integreeritud teiste eluvaldkondadega.

Uurimistegevuse eesmärk operatsionaliseeritakse ehk tõlgitakse konkreetseteks uurimisküsimusteks, millele kavatakse uurimistöo tulemusel vastata (Cohen et al., 2007, 81). Oma töös kasutatava uurimisstrateegia (sh. kvalitatiivse või kvantitatiivse uurimisperspektiivi, uuringutüübi, andmekogumis- ja andmeanalüüsi meetodite) valik lähtub uurimisküsimustest. Kui kvalitatiivsetes uurimustes piirduakse uurimisküsimuste sõnastamisega, siis kvantitatiivsetes uurimustes püstitatakse enne uurimismeetodi valimist ka hüpotees(id), st uurija pakub teemakohastele allikatele toetudes teaduslikult põhjendatud oletatavad vastused uurimisküsimuse(te)le. Hüpotees on väga spetsiifiline kontrollitav väide, mida saab hinnata kogutud andmete alusel (Elmes, Kantowitz, & Roediger, 2012) ning mille kehtivust hakkab uurija edasises uurimistöös kontrollima. Hüpotees ei ole juhuslik oletus, vaid toetub varasematele uurimistulemustele ja/või teooriatele. Kuigi kvalitatiivsetes uuringutes tavapäraselt hüpoteese ei formuleerida, võivad töö autoril siiski olla teatud oletused või tööhüpoteesid analüüsi võimaliku tulemuse kohta (Saldana, 2012). Uurija püüab selliseid eeloletusi endale teadvustada, kuid

jälgib, et need ei kahjustaks uuringu avatust. See tähendab valmisolekut vastu võtta ka üllatavaid uurimistulemusi.

1.2.3 Uurimismeetodi valik

Lähtuvalt uurimisküsimustest saab otsustada, milline uurimisperspektiiv (kvalitatiivne või kvantitatiivne), uuringutüüp ning millised andmekogumis- ja andmeanalüüsi meetodid on kõige sobivamad. Teisisõnu, esmalt peab määrama kindlaks selle, mida tahetakse lahendada ja alles sellest lähtuvalt otsustatakse, kuidas seda teha (milliseid meetodeid selleks kasutada) (Creswell, 2012; Mason, 2002; Punch, 2005).

Sageli kombineeritakse uurimistöös erinevaid andmeallikaid ja meetodeid. Sel juhul on oluline läbi mõelda, kuidas erinevaid andmeallikaid ja meetodeid integreerida nii, et need üksteist täiendaksid. Samuti on uurimistöös planeerimisel oluline hinnata uurija käsutuses olevaid ressursse (sh. aega, raha, oskusi) (Mason, 2002).

1.2.4 Valimi moodustamine

Uuringu eesmärgi kindlaks määratlemisele järgneb küsimus, millise kogumi abil saadakse andmed eesmärgini jõudmiseks. Uurimise eesmärgiga määratud kogumid võivad olla väga erinevad nii iseloomu kui ka mahu poolest. Uurides näiteks Eesti ülikoolide üliõpilaskonda, on huvipakkuvateks subjektideks kõik üliõpilased. Tervet uuritavat kogumit nimetatakse üldkogumiks (sageli ka populatsiooniks). Kui üldkogumi maht on suhteliselt väike, on otstarbekas uurida kõiki kogumi elemente (nt kõiki 50 inimest, kes rakendavad Eestis mingit uutset õppemeetodit, mille kohta andmeid tahame). Sel juhul on valimiks üldkogum. Suuremahuliste kogumite puhul kujuneks aga kõigi elementide uurimine ülemäära kulukaks ja aeganõudvaks. Sel juhul uuritakse kogumi mingit osahulka ehk valimit. Selleks, et saaksime valimi põhjal saadud tulemused kanda üle üldkogumile, peab valim olema üldkogumit esindav ehk representatiivne nii oma mahult kui ka jaotuselt. Valimi jaotus peab vastama üldkogumi jaotusele uuritavate tunnuste poolest oluliste näitajate osas (nt vastama üldkogumi vanuselisele, rahvuslikule, soolisele jaotusele). (Sturgis, 2006)

Kvantitatiivsetes uuringutes on kõige levinumateks valimi valikuviisideks juhuvalim, klastervalim ja kihtvalim. Juhuvalimi puhul on kõigil üldkogumi liikmetel võrdne tõenäosus osutada valimisse valituks ning saab teha statistilise või tõenäosusliku oletuse, et valim on representatiivne populatsiooni suhtes (Babbie, 2010; Elmes, Kantowitz, & Roediger, 2012). Klaster- ja kihtvalimi puhul moodustatakse valim kaheastmeliselt. Klastervalimi puhul valitakse esmalt näiteks üks või mitu organisatsiooni (nt. koolid) ning seejärel sealt juhuvalim indiviide. Kihtvalimi puhul valitakse esmalt juhuvalim koole ning valitud koolidest kaasatakse uuringusse kõik inividid. Kõikne valim tähendab seda, et valimisse kuuluvad kõik üldkogumi liikmed.

Teine võimalus valimi moodustamisel toetab mitut erinevat viisi ja nendel juhtudel pole aluseks konkreetne rütm ehk tõenäosuslik võimalus valimisse sattuda ning neil puhkudel tuleb olla ettevaatlik uurimistulemustest järelduste ja üldistuste tegemisel. Küllalt sageli leiavad kasutust mugavusvalim, sihipärane/eesmärgipärane valim ja lumepallvalim.

Kvalitatiivses uuringus kasutatakse tsüklilist lähenemist valimi moodustamisele, andmete kogumisele ja tõlgendamisele, seejuures arvestatakse uurimisstrateegiale omaseid valimi moodustamise põhimõtteid. Kuigi ka kvalitatiivses uuringus mõeldakse uuringu planeerimisel läbi valimi suurus ja ülesehitus, täpsustatakse seda tavaliselt uuringu käigus. Kvalitatiivses uuringus on andmestik “küllastunud”, kui enam ei lisandu andmete analüüsil uusi kategooriaid, teemasid või seletusi. Siis pole valimi suurendamine enam vajalik. (Flick, 2011)

1.2.5 Andmekogumine ja andmestik

Empiirilised andmed võivad olla verbaalsed ehk sõnalised või multimodaalsed ehk mittesõnalised. Kvantitatiivsetes uuringutes on kõige levinumad andmekogumise meetodid ankeetküsitlus ja test. Kvalitatiivsetes uuringutes seevastu intervjuu läbiviimine, vaatlus, mitmesuguste olemasolevate tekstide (nt. meediatekstdid, jutud, päevikud) analüüs. Sageli kombineeritakse mitut andmeallikat. Näiteks kvalitatiivsetes uuringutes, kus kogutakse võimalikult rikast ja detailirohket infot uuritava nähtuse kohta, täiendatakse intervjuuandmeid teatud juhtudel pildilise materjaliga, nt fotode või videotega. Kvantitatiivsetes uuringutes, näiteks eksperimendi käigus, on sageli vaja koguda lisaks verbaalsele infole (või selle asemel) mitut laadi visuaalseid andmeid (nt infot inimeste

asetuse ja ümberpaiknemiste kohta ruumis, infot žestide ja miimika kohta). (Üliõpilaste lõputööde vormistamise juhend, 2010).

Enne andmekogumise algust on vaja läbi mõelda, kuidas nähtut, kuuldot ja kogetut dokumenteerida. Mõnel juhul dokumenteerivad andmeid uuritavad ise, näiteks märgistavad varem koostatud küsimustikus sobivaid vastuseid, kirjutavad uurija palvel mõnel teemal narratiivi või peavad päevikut. Intervjuu ja vaatluse korral jääb kogutavate andmete dokumenteerimise ülesanne uurijale. Intervjuude puhul kasutatakse enamasti helisalvestust ja nende hilisemat transkribeerimist. Vaatluste puhul on raske kõike olulist korraga märgata, seega kasutatakse vaatluslehti ja/või videosalvestamist. Kasulik oleks pidada uurijapäevikut.

Juba enne andmete koguma asumist on oluline mõelda, milliseid andmeanalüüsi meetodeid kasutada planeeritakse. Teatud andmeanalüüsi meetodi kasutamine eeldab, et andmeid on kogutud selleks sobival moel (Bryman, 2001; Mason, 2002).

1.2.6 Andmeanalüüs

Andmete saamise järel, olgu need siis spetsiaalselt uuringu käigus kogutud või teisese kasutuse andmed, on tarvis neid kontrollida ja korrastada. See on vajalik vigade otsimise, lünklikkuse uurimise ja andmete organiseerimise mõttes. Vaja on analüüsida, kuivõrd on andmed kooskõlas uurimisülesandega ja piisavad selle lahendamiseks. See võib viia andmeanalüüsiahelas uurimisülesande kitsendamisele, avardamisele või täiendavale andmekogumisele (Tooding, 2007).

Andmete analüüsimisel tuleb arvesse võtta uuringu kvalitatiivset või kvantitatiivset perspektiivi. Kui kvantitatiivse uuringu puhul on instrument valmis enne mõõtmist, siis kvalitatiivse metodoloogia puhul on uuring protsess (Tooding, 2007) ning andmeanalüüs toimub tegelikkuses juba paralleelselt andmekogumisega. See, kuidas andmeid töödelda ja analüüsida, sõltub sellest, mida soovitakse teada saada (Vaus, 2002) Seega on oluline kooskõla uurimiseesmärkide, andmekogumismeetodite ja andmeanalüüsi võimaluste vahel.

Kvantitatiivne andmeanalüüs nõuab, et küsimuste vastused oleksid kodeeritud numbriteks (Punch, 2005). Mitmed tunnused nõuavad ka kategooriatesse klassifitseerimist (Vaus, 2002). Kõige lihtsamat statistilist andmetöötlust võimaldab läbi viia tabelarvutusprogramm Excel, põhjalikuma analüüsi jaoks vajatakse spetsialiseeritumat

tarkvara (nt SPSS, R-keel). Konkreetse analüüsimeetodi valik lähtub analüüsi eesmärgist (nt kas analüüsida tunnuste või gruppide seoseid või erinevusi) ning andmete tüübist (nt arv-, järjestus- või nimitunnused) (Cohen et al., 2007, 86). Bakalaureusetöö puhul võib piirduda kirjeldava andmeanalüüsi (Tooding, 2015) võimalustega, esitades tulemused sagedusjaotuste, osakaalude või keskmistena ning kasutades selleks mitmesuguseid tabeleid, jooniseid või diagramme. Magistritööde puhul peaks olema kasutatud ka järeltava ehk üldistava statistika võimalusi, analüüsitud korrelatsioone, statistiliselt olulisi erinevusi, tehtud regressioon- või faktoranalüüsi vms. (Leech, Barrett, & Morgan, 2015; Tooding, 2015).

Nagu mainitud, analüüsitakse kvalitatiivse uuringu andmeid (nt. vaatlusandmed, memod, intervjuud) juba paralleelselt andmete kogumisega. Analüüsitavad intervjuusalvestised transkribeeritakse sõnasõnaliselt, kasutades sõltuvalt uuringu eesmärgist vähem või rohkem detailset märgisüsteemi. Helisalvestiste transkribeerimist kergendab vastava tarkvaraprogrammi kasutamine (nt Express Scribe Pro, ELAN). Lähtuvalt uurimiseesmärgist ja andmete iseloomust tuleb valida sobiv analüüsi meetod (nt. teemaanalüüs, kvalitatiivne sisuanalüüs, diskursusanalüüs, narratiivanalüüs). Kvalitatiivne andmeanalüüs algab tavapäraselt andmestiku kodeerimisega. Andmeanalüüsi tulemuseks võib olla mingi kategooriate süsteem, detailne juhtumikirjeldus, lugu vmt. Kategooriate süsteem ei ole töö tulemus, vaid analüüsi alus uuringu probleemile vastamiseks. Kvalitatiivseks andmetöötluseks saab kasutada mitmesugust tarkvara (nt NVivo, MAXQDA, QCMap).

1.2.7 Tulemuste esitamine, arutelu ja kokkuvõte

Andmeanalüüsi tulemused esitatakse töö tulemuste osas võimalikult põhjalikult, selgelt ja läbipaistvalt. Heaks tavaks on tulemuste esitamine uurimisküsimuste, hüpoteeside või püstitatud eesmärkide kaupa, kuid ka teised selged ja süsteemsed tulemuste esitamise viisid on aktsepteeritavad. Tulemuste esitamiseks saab selgitusi uurimistöö vormistamist käsitlevast peatükist. Üksnes tulemuste esitamisest aga ei piisa. Uuriija peab suutma tulemusi mõtestada ja näidata nende olulisust üldisemas plaanis. Tulemuste üle arutlemine tähendab nende suhestamist uurimuse teoreetilise kontseptsiooniga ja püstitatud uurimisküsimustega, samuti eelnevate uuringutega. Hinnatakse tulemuste tähendust,

usaldusväärset ja rakendatavat. Kui probleemipüstituse mõttesuund on üldiselt üksikule ehk toimub kitsama uurimisprobleemi leidmine ja põhjendamine, toetudes laiemale teoreetilisele taustale, siis nüüd liigutakse uuesti üksikust üldisema poole tagasi ja vaadeldakse uurimistulemusi laiemas kontekstis. Uurija hindab, kuidas õnnestus lahendada püstitatud probleem, kuidas uurimus rikastab vastavat teadusvaldkonda, ning osutab kuidas tulemusi rakendada. Uurija toob esile uuringu piirangud ning annab soovitusi uurimissuuna jätkamiseks. Arutelu ei peaks kordama tulemuste osas esitatud järeldusi, vaid tõstma esile neist kõige olulisema. Kokkuvõte on lühike ja konkreetne ning sisaldab olulisemaid tulemusi kogu töö ulatuses. Arutelu ja kokkuvõtte võib töös esitada ühe tervikuna, mis kannab tööosana sama pealkirja.

1.3 Lõputööde vormistamine

Lõputöö vormistusnõuded tulenevad rahvusvaheliselt tunnustatud standardeist ning haridusteaduste valdkonnas lähtutakse vormistamisel APA (*American Psychological Association*) nõuetest.

1.3.1 Lõputöö keel ja stiil

Bakalaureuse- või magistritöö kirjutatakse üldjuhul eesti keeles. Eestikeelsele bakalaureuse- ja magistritööle lisatakse võõrkeelne annotatsioon. Kokkuleppel akadeemilise üksusega võib töö kirjutada ka võõrkeeles (nt inglise keeles), sel juhul lisatakse tööle eestikeelne annotatsioon (Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskiri, 2016, § 27, p.2).

Töö kirjutamiseks valitakse selge väljenduslaad, mis vastab selles valdkonnas kujunenud mõistestikule ja käsitlustele. Teaduskeel on põhiolemuselt emotsioonivaba ning töös välditakse mitmetähenduslike seisukohtade esitamist. Juhul kui võõrkeelsele terminile ei leita valdkonnas üheselt tunnustatud eestikeelset vastet, on soovitatav eestikeelse vaste järel sulgudes esitada võõrkeelne termin.

Teadustekst on neutraalses stiilis. Autorilt eeldatakse tagasihoidlikkust, mis tähendab, et kirjutamisel ei maksa oma isikut üle hinnata. Kirjutatud tekst peab olema asjalik, mõistetav, ühetähenduslik, selge, terviklik, samas konkreetselt sisutihedalt

liigendatud. Kasutada tuleb õigeid termineid ja jälgida neutraalset sõnavalikut. Kolmanda isiku kasutamist tekstis (*uurija tegi...*) soovitatakse vältida.

Valitakse ühtlane kõneviis kogu töö ulatuses. Teksti autoril on võimalik valida mitme võimaluse vahel. Kasutada võib:

- umbisikulist väljendusviisi (umbisikulist tegumoodi) (mõistetakse, töös käsitletakse ..., töös on käsitletud ...);
- minavormi (minu valitud teemat ei ole varem uuritud ....., oma uurimuses keskendusin ..., minus tekkis huvi teema vastu ....., analüüsin ....);
- meievormi, ainult juhul, kui kirjutajaid on mitu (töös uurime, tutvustame, oleme tutvunud, analüüsisime, võrdleme, teeme ....).
- Kui soovitakse esile tuua isiklikku seisukohta, kasutatakse minavormi. Samuti sobib see pedagoogiliste projektide kirjeldustesse ning kvalitatiivses uurimuses veidi isiklikuma ja väljendusrikkama stiili kasutamisel.

Uurimusliku lõputöö kirjutamisel on oluline, et:

- keelekasutus on korrektne ja loogiline, sh õigekiri;
- kasutatud on valdkonna üldtunnustatud terminoloogiat ja lühendeid;
- välditakse paljusõnalisust, sõnakordusi ja võõrsõnadega liialdamist;
- ei kasutata kõne- või konspektistiili ning liiga lakoonilist väljendusviisi;
- ei kasutata slängi või üliemotsionaalseid väljendeid.

1.3.2 Lõputöö lehekülje kujundus

Lõputöö vormistamisel kasutatakse valget vertikaalasendis lehte formaadiga A4 (210 x 297 mm). Tekst trükitakse reasammuga (*line spacing*) 1,5. Pikkades tsitaatides võib kasutada reavahet 1,0. Kirjatüüp (*font*) on Times New Roman, tähesuurus 12 punkti. Lehe servadest ehk veeristest (*margin*) jäetakse tühjaks 2,5 cm ülalt, alt ja paremalt; lehe vasakust servast 3 cm (köitevaru). Tekst on kahelt poolt joondatud (*justify*). Peatüki ja alapeatüki esimene lõik ei alga taandreaga, kõik järgnevad lõigud algavad taandreaga (1,25 cm). Leheküljenumber paigutatakse lehekülje alla keskele (*Footer*). Tiitellehele, sisukorrale, annotatsioonile ja lisadele leheküljenumbrit ei lisata.

Lisad nummerdatakse eraldi (kui neid on rohkem kui üks) araabia numbritega (LISA 1, LISA 2 jne) ja pealkirjastatakse, iga lisa algab uuel lehelt. Lisad kajastuvad sisukorras leheküljenumbriteta. Lehekülgede paremas ülaservas, päises on lisade number.

Töö liigendatakse peatükkideks ja alapeatükkideks, mis pealkirjastatakse. Pealkirjad vastavad peatüki sisule. Kõigi peatükkide, sissejuhatuse, arutelu, allikate loetelu ja lisade pealkirjad kirjutatakse läbivalt suurtähtedega ja alustatakse töös uuel lehelt (näiteks *Heading 1* laadile antakse omadus *Page break before*). Alajaotuste, st alapeatükkide pealkirjad kirjutatakse väiketähtedega (v.a suur algustäht). Alapeatüki pealkirja ja sellele eelneva ja järgneva teksti vahele jäetakse 22-punktiline vahe. Kui alapeatüki pealkirjaga samale leheküljele mahub ainult üks rida järgnevat teksti, tuleb alapeatükki alustada uuel lehelt.

Pealkirjade järel punkti ei panda, sõnu pealkirjades ei poolitata ja lühendite kasutamine pole soovitatav. Pealkirjad vormistatakse **poolpaksus kirjas** (*bold*). Kõik pealkirjad joondatakse (*alignment*) lehe vasakusse serva (va tiitelleht). Peatükid ja nende alajaotused nummerdatakse hierarhilise numeratsiooniga maksimaalselt viiel tasandil araabia numbritega (peatükk 1, alapeatükk 1.1, selle allosa 1.1.1 jne). Seda tehakse vastava automaatse käsuga.

Sisukorras esitatakse kõik töö peatükid ja alajaotused täpselt vastavuses nende töös asumise järjekorrale ja sõnastusele alguslehekülgede numbritega. Pealkirjade hierarhiline liigendus esitatakse sisukorras astmelisena.

Sisukorras ja töös ei nummerdata järgmisi pealkirju (st tööosi): sissejuhatus, arutelu, allikate loetelu, registrid ja lisad (vt allolevat näidist).

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1. ESIMENE PEATÜKK.....	7
1.1 Esimene alapeatükk.....	8
1.1.1 Esimese alapeatüki esimene osa.....	10
1.1.2 Esimese alapeatüki teine osa.....	14
1.2 Teine alapeatükk.....	16
2. TEINE PEATÜKK jne	20
ARUTELU JA KOKKUVÕTE.....	28

1.3.3 Lühendid ja loetelud lõputöös

Töös kasutatakse võimalikult vähe ja soovitatavalt üldtuntud lühendeid (*nr*, *lk*, *a*) ning sel puhul järgitakse **eesti keele ortograafia reegleid** (<http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=2&p1=9>). Kui tööd läbib mitmest sõnast koosnev väljend, siis võib luua uue lühendi, mille sisu avatakse esmakordsel tekstis esinemisel. Lühendi peab defineerima täieliku kirja pildi kaudu (nt Eesti Raamatu Aasta – ERA). Üldlevinud lühendite kasutamisel (ÜRO, USA) ei ole vaja täielikku kirja pilti esitada. Kui tegemist on töös loodud väljendi või mitmesõnalise terminiga, on soovitatav esimesel ja kahel järgneval korral kasutada terminit täiskirjena, sealt edasi lühendit.

Üldtuntud lühendeis, meetermõõdustiku lühendeis ning riikide, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide suurtähelistes lühendites ei ole punkt vajalik. Kui lühend langeb kokku mõne eestikeelse sõnaga, siis tuleb panna lühendisse sõnavahet märkiv punkt (e.m.a – enne meie ajaarvamist).

Üle paarikümne vähetuntud termini, lühendi või sümboli korral töös soovitatakse koostada lühendite ja tähiste loetelu. See esitatakse koos selgitustega eraldi alajaotusena (tavaliselt pärast sisukorda). Selles paigutatakse tähised tähestikulises järjekorras vasakpoolsesse veergu, paremal esitatakse selgitused. Mitte kunagi ei alustata lauset ega lõiku väiketähelise lühendiga (APA 6, 2010, 111).

Loetelu osad tähistatakse kas araabia numbrite või väiketähtedega, mille järel on ümarsulg või märgistega (mõttekriipsud, tärnid, punktid vms). Loetelus kasutatakse nummerdamist, kui tahetakse rõhutada loetelu osade järjestust või kui tekstis soovitakse mõnele loetelu osale viidata. Muul juhul on soovitatav kasutada märgiseid (*,-). Igale loetelule peab lisama kommentaari või hinnangu.

Loetelu paigutus ja kirjavahemärkide kasutamine oleneb loetelu osades olevate sõnade hulgast.

Kui loetelu koosneb üksikutest sõnadest või sõnaühenditest, siis kirjutatakse loetelu punktid üksteise järele ja eraldatakse komaga. Näiteks:

1)..., 2)..., 3) ... . või a)..., b) ..., c) ... .

Kui loetelus on pikemad sõnaühendid või laused, milles on koma, sulud vms, siis kirjutatakse loetelu punktid üksteise alla eraldi ridadena semikooloniga eraldatult ning loendi tekstiosa väikese algustähega:

_____ ;
_____ ;
_____ .

Kui loetelu mingis osas on kaks või enam lauset, siis pannakse üldjuhul järjekorranumbri järele sulu asemel punkt ja loetelu iga osa lõppu samuti punkt. Kui loetelu sisaldab omakorda loetelu, siis üldisema loetelu osad nummerdatakse ja alaloetelu osad tähistatakse väiketähtedega.

1.3.4 Arvud ja valemid

Kõik ühekohalised arvud kirjutatakse tekstis sõnadega. Suuremad arvud ja murrud kirjutatakse numbritena. Järgarvu järele pannakse punkt. Protsentide esitamisel on soovitatav piirduda ühe kuni kahe komakohaga (https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/14218/numbrid_tekstis.html).

Statistiliste ja/või matemaatiliste sisude kirjeldamisel on eelduseks töö teemavaldkonna üldised põhimõtted ning sisu selge edasiandmine. Statistilisi andmeid saab esitada tekstis, tabelites ja/või joonistel. Kui esitada tuleb kuni kolm arvu, siis on üldjuhul mõttekas esitada need tekstis, nelja kuni kahekümne arvu korral võiks esimese valikuna kaaluda nende esitamist hästi organiseeritud tabelis, samas kui üle 20 arvu korral võib otstarbekamaks osutuda tulemuste esitamine joonisel. (APA 6, 2010, 116) Samas tuleb meeles pidada, et joonis peab andma kiire ülevaate esitatavatest trendidest, seega ei tohi joonist andmetega üle koormata.

Valemid esitatakse omaette real soovitatavalt lehe keskele joondatuna. Kõigi töös esitatud valemite ja matemaatiliste avaldiste saamist tuleb selgitada. Kirjandusest võetud valemite selgitus piirdub viitega allikale. Kasutatavate tähistuste seletused paigutatakse valemite järele, kusjuures igas uues valemis selgitatakse esimest korda esitatud tähiseid. Kui töös on mitu valemit, nummerdatakse need üldnumeratsiooniga (valem 2) või peatükkide kaupa (valem 1.3 – kus 1 tähistab peatüki, 3 valemi järjekorranumbrit). Selleks kasutatakse üldjuhul arvutis spetsiaalset tööriista. Valemi number kirjutatakse

ümarsulgudes all valemist paremale. Viidates tekstis valemile, paigutatakse selle numeratsioon sulgudesse, selleks kasutatakse ristviite tööriista (*cross-reference*).

1.3.5 Tabelid, joonised ja illustratsioonid

Tabeleid kasutatakse arvuliste andmete ja oluliste tekstiosade ülevaatlikuks ja kompaktses esitamiseks. Tabelid nummerdatakse ja pealkirjastatakse. Tabeli kohale lehe vasakusse serva kirjutatakse üldnimetus Tabel, millele järgneb tabeli number.

Tabel 2./Tabel 3.4. Tabeli pealkiri

Lühendit *nr* ei kasutata. Tabelid nummerdatakse araabia numbritega läbivalt kogu töö ulatuses või iga peatüki ulatuses eraldi ning numbri järel on punkt (nt Tabel 10. või Tabel 3.4., mis tähistab kolmanda peatüki neljandat tabelit). Kui tabelit ja selle andmestikku esitatakse tekstis, siis numeratsioonis punkti ei kasutata (nt Tabel 10 või Tabel 3.4). Selleks kasutatakse spetsiaalset tööriista *caption*. Kui töös on ainult üks tabel, siis seda ei nummerdata.

Tabelis esitatud andmed tuleb siduda lõputöö tekstiga. Selleks selgitatakse tekstis, mida tabel illustreerib. Kommenteerimisel võib kasutada otsest suunamist (näide: *Tabelist 2 on näha ....; Tabelis 2 on välja toodud ...*) või kaudset viitamist. Viimase korral pannakse lause lõppu sulgudesse tabeli number (nt Tabel 3.4). Tabelis esitatud informatsiooni eesmärk on teksti täiendada ja selgitada, mitte dubleerida, st tabeli infot tekstis ei korrata ja vastupidi. Tabeli ülesehitus peab olema loogiline, kergelt haaratav ja mõistetav ka tekstilise selgitusega. Esitatav andmestik peab illustreerima ja seletama teksti või näitlikustama tulemusi.

Soovitav on tabel paigutada ühele leheküljele ja kasutada ainult horisontaaljooni. Kui tabel jätkub järgmisel leheküljel, on soovitav kasutada spetsiaalset tabeli abivahendit – esimene rida valitakse ja sellele antakse omadus *Table header row repeat / korda tabeli päist*. Suuremad ja töötlemata arvmaterjali sisaldavad tabelid paigutatakse töö lisasse.

Töodes kasutatakse sõnalise osa visualiseerimiseks jooniseid (*figures*), st mitmesugust illustreerivat materjali graafikute, diagrammide, arvjooniste, skeemide, jooniste, fotode jne näol, mis on mõeldud teksti selgitamiseks, lihtsustamiseks, täiendamiseks.

Illustratsioonid tähistatakse üldnimetusega Joonis, millele järgneb järjekorranumber.

Joonis 1./Joonis 3.5. Joonise pealkiri

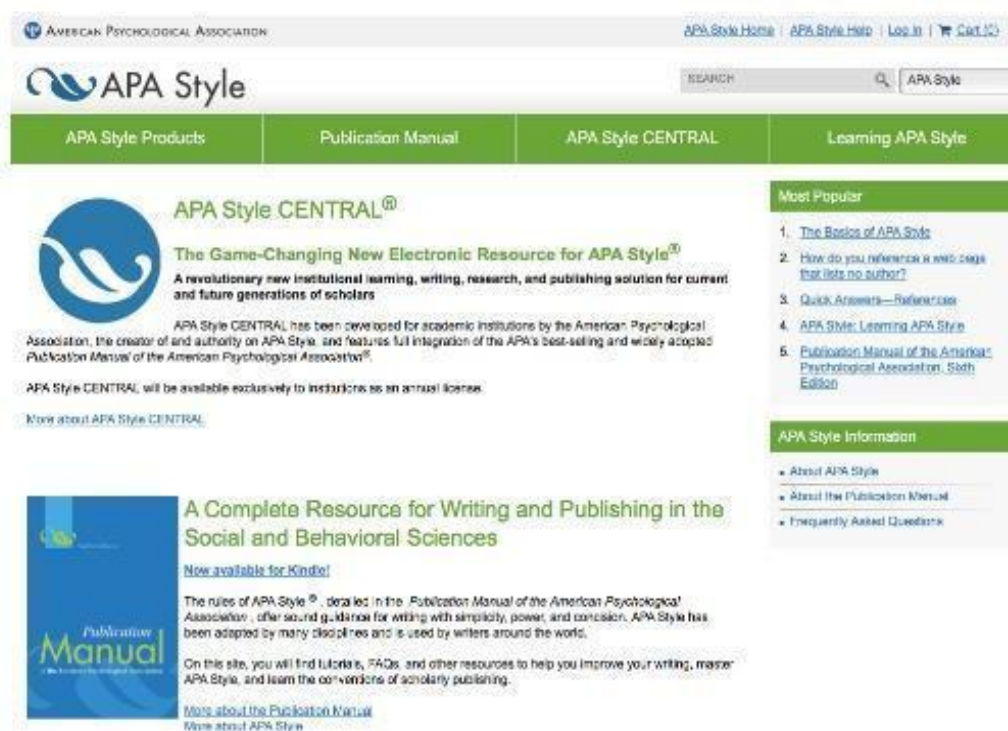
Araabia numbrites numeratsioon võib olla läbiv töö ulatuses (nt Joonis 1., Joonis 2. jne), kui jooniseid on vähe (kuni kümme), või peatükkide kaupa (nt Joonis 3.5. – kus kolm tähistab peatüki, viis joonise järjekorranumbrit). Joonise numeratsiooni kirje esitatakse illustratsiooni all, vasakjoondusega. Sellele järgneb samal real illustratsiooni sisu avav lakooniline allkiri. Abivahendina kasutatakse tööriista *caption*. Tavapäraselt paigutatakse joonised lehekülje keskele.

Illustratsioon peab sisuliselt ja viite kaudu olema tekstiga seotud. Viitamisel esitatakse ümarsulgudes illustratsiooni number (Joonis 3.5). Kasutatakse ristviidet ehk *cross-reference*’i. Suuremahuline illustratiivne pildi- või joonismaterjal paigutatakse töö lissasse.

1.3.6 Viitamine ja allikate vormistamine lõputöös

Lõputöös on viitamine uurimis- ja kirjutamisprotsessis võrdväärset tähtsal kohal allikate ja uue info otsimise, lugemise, kirjutamise, metateksti loomise, korrigeerimise ja toimetamisega. Viitamisel on omavahel seotud allika tüüp ja bibliograafiline info allika kohta, sellest juhindudes tuleb vormistada korrektne tekstisisene viide ja töö lõppu,

kasutatud allikate loetellu lisada kirje. Lõputöös on võimalik kasutada väga paljusid eri tüüpi ja liiki allikaid, mis omakorda viitab sellele, et eksisteerib palju erijuhte ja võimalusi. Eri teadusvaldkondades kasutatakse erinevaid viitamisstiile. Haridusteaduste instituudis kasutatakse **APA** viitamisstiili. APA kodulehe esileht on toodud joonisel 2.

<http://www.apastyle.org>

Joonis 2. American Psychological Association, ametlik koduleht <http://www.apastyle.org/>

Üldine reegel on, et töös kasutatakse läbivalt ühte viitamisüsteemi, sellest tuleb juhinduda terve töö ulatuses. Juhendis on esitatud vaid kokkuvõtlik ülevaade APA stiilis viitamise kohta. Detailsemat infot APA stiilis vormistamise, viitamise ja publitseerimise kohta leiab APA ametlikust käsiraamatust „*Publication manual of the American Psychological Association*“ (2010). Vastuseid konkreetsetele vormistamise ja viitamisega seotud küsimustele leiab APA korduma kippuvate küsimuste rubriigist *Frequently Asked Questions About APA Style®* <http://www.apastyle.org/learn/faqs/index.aspx>.

Töö koostamisel ja kirjutamisel kasutatakse teiste autorite töid, seisukohti, kirjandusallikatest ja mujalt (veebilehtedelt, blogidest, videotest jne) pärinevaid tsitaate, arvandmeid, valemteid jms, mis tuleb varustada viidetega. Teiste autorite mõtteid ja tsitaate kasutades tuleb neile korrektselt viidata.

Teiste autorite kirjutatu kasutamist algallikale viitamata nimetatakse plagieerimiseks, mis on keelatud. Plagieerimise all mõeldakse teaduslikku või ka kunstialast vargust, kus esitatakse teiste autorite teksti, andmeid või uuringutulemusi enda omana. Plagieerimine väljendub sageli puuduliku või ebamäärase viitamisena. Plagieeritud töid ei lubata kaitsmisele või kui plagieerimine avastatakse pärast kaitsmist, siis kaitsmise tulemus tühistatakse (TLÜ Õppekorralduse eeskiri, 2015).

Tahtlik plagiaat on ka lõputöö ostmine, varastamine või laenamine ning kellegi kolmanda isiku palkamine lõputöö koostamiseks (variautorlus). Lubamatu on teiste autorite andmete, tekstide ja tsitaatide kasutamine või moonutamine, mida mõistetakse tahtliku plagieerimisena.

Tahtmatu plagiaat väljendub puudulikus oskuses korrektselt viidata või teise autori mõtte parafraseerimises. Mõne teise uuringu käigus kogutud avaldamata andmete analüüsimisel oma töös peab olema luba andmete valdajalt ja/või kaasautori(te)lt (ka juhul, kui töö autor ise osales uurimisgrupis või andmete kogumisel) (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2005, 25–28, 110–111; Zhang, 2015).

Eneseplagiaadi korral kasutab uurija oma varem avaldatud andmeid uues uurimistöös ilma varasemale tööle viitamata või teeb näiliselt uut uurimust, muutes tegelikult vaid väikest osa oma varasemast uurimusest. Korrektne on viidata enda samal teemal läbi viidud varasematele uurimustele.

Plagiaadisüüdistuste vältimiseks on oluline, et töös on korrektselt vormistatud tekstisisesed viited ning töö lõpus on kasutatud allikate loetelu s.o bibliograafia ehk allikad (*References*). Allikate loetelu sisaldab ainult töös kasutatud, st töös viidatud allikaid. Kõik tekstis viidatud allikad peavad olema esitatud allikate loetelus. Allikatele viitamise juures tuleb juhinduda sellest, et allika kirje esitatakse allika originaalkeeles. Kui kasutate töös tõlget originaalallikast, siis tuleb viidata konkreetsele töös kasutatud allikale, milleks võib olla ka tõlge originaalallikast. Vastavalt allikate tüübile võib erineda tekstisisesed viite vormistamine, samuti vormistatakse eri allikatüüpide kirjed allikate loetelus erinevalt.

Viitamise, allikate haldamise ja kogumise hõlbustamiseks on võimalik kasutada viitehaldustarkvarasid. Need on veebipõhised, tasulised või vabavaralised. Veebipõhine ja tasuline viitehaldustarkvara, näiteks *RefWorks* on arvutisse installeeritav. Veebilehitseja-põhine viitehaldustarkvara on näiteks *EndNote*. Arvuti- ja veebilehitsejapõhised ning vabavaralised (tasuta) tarkvarad on näiteks *Zotero* ja *Mendeley*. Lisainfo

viitehaldustarkvarade kohta on leitav TLÜ Akadeemilise Raamatukogu kodulehel <http://www.tlulib.ee/index.php/et/inforessursid/viitehaldustarkvarad> või tarkvara veebilehtedelt Zotero <https://www.zotero.org/> ja Mendeley <https://www.mendeley.com/>.

1.3.6.1 Erinevad tekstisese viitamise võimalused

Tsitaat peab kõigis oma osades vastama originaaltekstile ja esitatakse jutumärkides või kursiivis. Viide autorile, allikale järgneb kohe pärast tsitaati lõpetavaid jutumärke või kursiivi lõppu. Kui tsiteeritav seisukoht on liiga pikk või kõik samas lauses esitatu ei ole oluline käesoleva töö seisukohalt, võib tsitaati lühendada. Tsitaadis lause algusest, keskelt või lõpust ära jäetud sõnade asemele pannakse mõttepunktid. Tsitaadis ei ole lubatud liita üheks lauseks mitmest kohast võetud lausekatkendeid. Iga eraldiseisev lauseosa tuleb varustada omaette jutumärkidega või kursiiviga ja viitega originaalile.

Refereering kujutab endast teise autori või allika sisu konspekterivat või kommenteerivat omasõnalist esitust. Refereerimise korral ei kasutata jutumärke. Viide võib olla põimitud refereeritava teksti sisse või järgneda vahetult refereeringule. Refereeringu esitusest peab selguma, missugused mõtted kuuluvad refereeritud autorile ja millised on töö autori kommentaarid.

Üldised tekstisese viitamise põhimõtted (vt ka tabelit 3)

- **Leheküljenumber** (numbrid) tuleb tekstis viitamisel kindlasti märkida, kui tegemist on faktide, arvandmete, definitsioonide, loetelude või muu otseselt viidatava autori originaalse panusega seostuva infoga.
- Kui allikmaterjali **autor on asutus või organisatsioon** (autoreid ei ole välja toodud nimeliselt), siis käsitletakse asutust või organisatsiooni autorina.
- Kui allikmaterjal **ei ole nimetatud töö autorit**, esitatakse ümarsulgudes enne aastaarvu allika pealkiri või pikema pealkirja puhul selle esimene sõna või sõnaühend lisades kolm punkti (...). Nt: (OECD's Teaching..., 2008).
- Kui allikale tuleb **viidata samal leheküljel palju kordi**, on soovitatav pärast esimest viitamist kasutada väljendit *samas* koos leheküljenumbri märkimisega, nt (samas, 22).
- **Enam kui ühte allikat sisaldava refereeringu** puhul esitatakse viites kõik allikad ning **autorid järjestatakse** tähestikuliselt või kronoloogiliselt ja

eraldatakse semikooloniga. Nt: *Studies of reading in childhood have produced mixed results* (Albright, Wayne, & Fortinbras, 2004; Gibson, 2011; Smith & Wexwood, 2010) või *Lasteaia tegevuste eesmärgid, sisu, meetodid ja hindamispõhimõtted muutuvad sarnasemaks üldhariduskoolidega* (Bennett, 2005; Van Laere et al., 2012; Clausen, 2015).

- **Sama autori** puhul esitatakse tööde ilmumisaastad kronoloogilises järjestuses. Nt: (Goodson, 2010, 2011, 2014).
- Sama autori samal aastal ilmunud tööd tähistatakse pärast aastaarvu väiketähega. Nt: (Vinter, 2013a, 2013b).
- **Taastamatu materjali** (allikad, mida pole võimalik teistel näha või kuulda – isiklikud kirjad, vestlused jms) korral esitatakse allikal põhinev info tekstis, kuid allikat ei lisata allikmaterjalide loetellu. Tekstisisel viitamisel on sel juhul vaja lisada info esitamise viis ja aeg. Nt: (Jänes, telefoniintervjuu 18. mai 2000) või (Tamm, personal communication, April 21, 2016). Taastamatule materjalile viitamist tuleb võimaluse korral vältida.
- Kui esitatud seisukohti **võrreldakse teiste autorite omadega**, alustatakse viidet sulgudes lühendiga vrd. Nt: (vrd Johnson-Laird & Wason, 1977).
- Kui **viide puudutab tekstis üht lauset**, siis märgitakse viide sulgudesse enne lauset lõpetavat punkti. Nt: Konkreetne ja eraldiseisev lause, milles antakse edasi oluline seisukoht või fakt (Tamm, 2016, 17).
- Kui teksti lõigus käsitletakse algmaterjali mitut mõtet, mis **esitatakse mitmes lauses**, järgneb sulgudesse paigutatud viide pärast viimast lauset lõpetavat punkti. See tähendab, et tekstisisene ja sulgudes olevate allikate viide kehtib terviklõigu kohta (lõigule). Nt: Esimene refereeriv lause. Teine refereeriv lause. Kolmas lause ning moodustub omaette lõik. (Tamm, 2016, 11)
- Kui elektroonilisel allikal puudub avaldamiskuupäev, siis kirjutatakse pärast allika nime aasta asemel (s.a. – *sine anno*) või (n.d. – *no date*) (APA 6th, 2012, p. 180).
- Venekeelset erialast kirjandust kasutades on oluline ka tekstisiselt kasutada originaalkeeles viidet (slaavi tähestikus), mis on lisatud töö lõppu allikate loetellu. Näiteks: Kravtsov (2013) leiab samuti, et /...../ naerualuseks (Кравцов, 2013).

- Tekstisiseselt viidatakse eriala terminile oskussõna kaudu, samuti vormistatakse allikaviide töö lõppu lähtudes terminist. Näiteks *terminit haridus defineeritakse kui õppekavadega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteemi, mida ühiskond tunnustab* (Hariduse..., 2014, 124). Töö lõpus allikate loetelus on viide 2014. aastal ilmunud “Hariduse ja kasvatusesõnaraamatule”. Kasutades tekstisisest definitsioonile osundamise puhul on soovitatav esitada ka leheküljenumber.

Tabel 3. Tekstisest viidete näited APA 6 viitamisstiilis (aluseks APA 6th, 2012, p. 177)

Allika tüüp	Esmane tekstisene viide	Järgnevad tekstisised viited	Esmane tekstisene viide sulgudes	Järgnevad tekstisised viited sulgudes
Ühe autoriga allikas	Walker (2007)	Walker (2007)	(Walker, 2007)	(Walker, 2007)
Kahe autoriga allikas	Walker ja Allen (2004) Walker and Allen (2004)	Walker ja Allen (2004) Walker and Allen (2004)	(Walker & Allen, 2004)	(Walker & Allen, 2004)
Kolme autoriga allikas	Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2010)	Hirsjärvi jt (2010) Bradley et al. (1999)	(Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2010)	(Hirsjärvi jt, 2010) (Bradley et al., 1999)
Nelja autoriga allikas	Bradley, Ramires, Soo ja Walsh (2006)	Bradley et al. (2006) Bradley jt (2006)	(Bradley, Ramires, Soo, & Walsh, 2006)	(Bradley et al., 2006) (Bradley jt, 2006)
Viie autoriga allikas	Walker, Allen, Bradley, Ramires ja Soo (2008)	Walker et al. (2008) Walker jt (2008)	(Walker, Allen, Bradley, Ramires, & Soo, 2008)	(Walker et al., 2008) (Walker jt, 2008)
Kuue või enam autoriga allikas	Wasserstein jt (2005) Wasserstein et al. (2005)		(Wasserstein jt, 2005) (Wasserstein et al., 2005)	

Allika tüüp	Esmane tekstisene viide	Järgnevad tekstisisesed viited	Esmane tekstisene viide sulgudes	Järgnevad tekstisisesed viited sulgudes
Grupi autorlus (lühendiga)	International Society for Technology in Education (ISTE, 2008)	ISTE (2008)	(International Society for Technology in Education [ISTE], 2008)	(ISTE, 2008)
Organisatsioon (institutsioon) autorina	University of Pittsburgh (2005)	(University of Pittsburgh, 2005)		

1.3.6.2 Kaudviide

Kui teksti koostamisel on konkreetse autori seisukohad teada, kuid originaalne allikmaterjal (algallikas) ei ole kättesaadav, võib viidata teisese allika (vahendusallika) kaudu. Töö koostamisel realselt kasutatud allikas (vahendusallikas) esitatakse korrektselt allikate loetelus (*References*), samas teksti sees viidatakse originaalautorile ja originaalallikale, millest on seisukohad pärit ning sulgudes olevas tekstisiseses viites tuuakse välja nii originaalallikas kui ka teisene allikas (Tabel 4).

Üldjuhul soovitatakse kaudset ehk vahendatud viitamist vältida. Kui kaudviitamist ei õnnestu vältida, siis tuleb tekstisiseselt viidata mõtte, seisukoha või käsitluste autorile (algallikale), kuid tuleb kohe lisada allikas, mille kaudu algmõtet loeti. Kaudviite puhul läheb allikate loetellu kasutatud allikas, mida kirjutaja realselt kasutas.

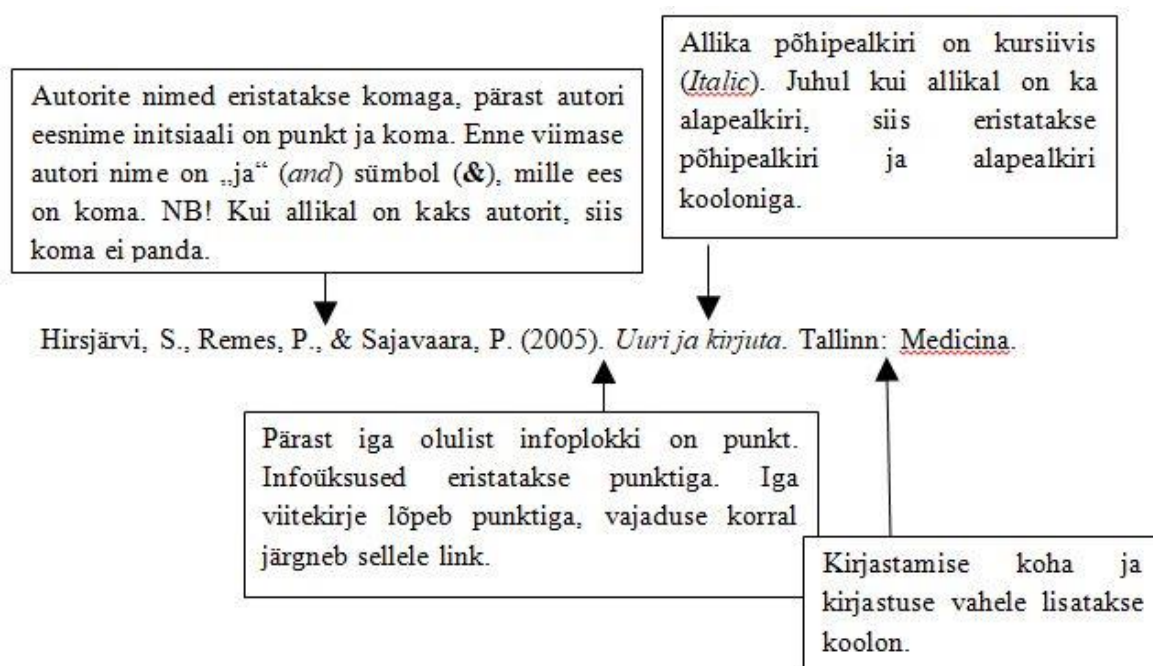
Tabel 4. Kaudviite võimalikud vormistamise viisid

Kaudviide	Näide
...cited in ...	Allport's diary (as cited in Nicholson, 2003).
...viidanud ...	(viidanud Karu, 1999, 82), (Jänes, 1970, viidanud Karu, 1999, 82).

1.3.6.3 Allikate loetelu töö lõpus

Bibliograafiline info koosneb järgmistest andmetest:

Autor(id). (Ilmumisaasta). Pealkiri. Toimetaja(d). *Allika: raamatu, ajakirja põhipealkiri.*
Tõlkija(d). Trükikordusandmed. Väljaandmise asukoht: Kirjastus. DOI number või URL
aadress.

Üldised allika loetelu vormistamise põhimõtted

- Kogumikus või teatmeteoses olev ingliskeelne lühend **In** tõlgitakse eesti keeles **Rmt**, lühendid ei ole viites kursiivis.
- Perioodilises väljaandes (teadusajakiri) ilmunud artikli lehekülg/leheküljed esitatakse kirje lõpus ilma sulgudeta (pärast lehekülgi tuleb punkt, seejärel link või DOI number).
- Kui elektroonilisel allikal ei ole DOI numbrit, siis lisatakse kirje lõppu „Loetud aadressil“ ning allika lugemise link.
- Töö lõpus asuv allikate loetelu ehk töös kasutatud allikate bibliograafia koosneb ainult töö kirjutamisel kasutatud materjalist. Bibliograafiline viide ehk kasutatud allikate loetelus olev allika kirje koosneb järgmisest infost:

Autor(id). Aasta. Pealkiri. Toimetaja(d). Allika: raamatu, ajakirja põhipealkiri (*kursiivis*). Tõlkija(d). Trükikordusandmed. Väljaandmise asukoht: Kirjastus. või DOI number /URLaadress

- Allika põhiautori või toimetaja, koostaja, tõlkija asukoht viites on erinev (näidete aluseks APA 6th, 2012, p. 202).

Author, A. A., & Author, B. B. (1995). Title of chapter or entry. In A. Editor, B. Editor, & C. Editor (Eds.), *Title of book* (pp. xxx-xxx). Location: Publisher.

Autio, T., Kuurme, T., & Mikser, R. (2013). Haridus. R. Mikser (toim.), *Haridusleksikon* (lk 69–77). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

- Väikesed erinevused on ka paberformaadis ning elektroonilise materjali kirjetes. Kogumiku peatüki viitamine paberversioonis

Jõgi, L. (2013). Andragoogika. Rmt. R. Mikser (toim.). *Haridusleksikon* (43–47). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Kogumiku peatükk e-versioonis

Stringer, E. (2010). Action Research in Education, In P. Peterson, E. Baker & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (3rd ed., pp. 311–319). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-044894-7.01531-1>

Näited allikakirjete vormistamise kohta on toodud tabelis 5.

Tabel 5. Allikakirjete vormistamise näited APA 6 viitamisstiilis (aluseks APA 6th, 2012, pp. 198-215)

Raamatud, teatmeteosed, peatükid kogumikes (paberväljaanded)	
Traditsiooniline (paberil trükitud) raamat	<p>Kasik, R. (2007). <i>Sissejuhatus tekstiõpetusse</i>. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.</p> <p>Shotton, M. A. (1989). <i>Computer addiction? A study of computer dependency</i>. London, England: Taylor & Francis.</p>

Traditsiooniline (paberil trükitud) teatmeteos, millel on toimetaja	<p>VandenBos, G. R. (Ed.). (2007). <i>APA dictionary of psychology</i>. Washington, DC: American Psychological Association.</p> <p>Baker, E. L., McGaw, B., & Peterson, P. L. (Eds.). (2010). <i>International encyclopedia of education</i> (3rd ed.). Oxford: Elsevier.</p> <p>Erelt, T. (toim.). (2014). <i>Hariduse ja kasvatus sõnaraamat</i>. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.</p>
Traditsiooniline (paberil trükitud) peatükk raamatus või artikkel kogumikus	<p>Jõgi, L. (2013). Andragoogika. Rmt. R. Mikser (toim.). <i>Haridusleksikon</i> (lk 43-47). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.</p> <p>Darling-Hammond, L. (1990). Teachers and teaching: signs of a changing profession. In W. R. Houston (Ed.), <i>Handbook of Research on Teacher Education. A Project of the Association of Teacher Educators</i> (pp. 267–290). New York: Macmillan Publishing Company.</p> <p>Higgs, J., McAllister, L., & Sefton, A. (2012). Communication in the health sciences. In J. Higgs, R. Ajjawi, L. McAllister, F. Trede, & S. Loftus (Eds.), <i>Communicating in the health sciences</i> (3rd ed., pp. 4–14). Melbourne, VIC.: Oxford University Press.</p>
Raamatud, teatmeteosed, peatükid kogumikes (E-väljaanded)	
E-raamat	<p>O’Keefe, E. (n.d.). <i>Egoism & the crists in Western values</i>. Retrieved from http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=2</p> <p>O’Keefe, E. (1990). <i>Egoism & the crisis in Western values</i>. Loetud aadressil http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID</p> <p>Kirch, A. (1997). <i>Mitte-eestlaste integratsioon: kas kogu Eesti Ühiskonna ülesanne?</i> Loetud aadressil http://www.integratsioon.ee/est/artiklid_1.html</p> <p>Õunapuu, L. (2014). <i>Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes</i> [E-raamat (PDF)]. Loetud aadressil .....</p>

E-raamatu peatükk mitme kõitega sarjas	Strong, E. K., Jr., & Uhrbrock, R. S. (1923). Bibliography on job analysis. In L. Outhwaite (Series Ed.), <i>Personnel Research Series: Vol. 1. Job analysis and the curriculum</i> (pp. 140–146). doi:10.1037/10762-000
E-teatmeteos	Graham, G. (2005). Behaviorism. In E. N. Zalta (Ed.), <i>The Stanford encyclopedia of philosophy</i> (Fall 2007 ed.). Retrieved from http://plato.stanford.edu/entries/behaviorism/
Artiklid	
Traditsiooniline (paberil trükitud) artikkel print kogumikus	Paats, M. & Tiko, A. (1999). Lääne-Virumaa koolinoored ja huvitegevus. Rmt. T. Tulva (koost.). <i>Teaduselt praktikale: Uurimusi ja arutlusi sotsiaaltöö teemadel</i> . Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, 11–20.
Traditsiooniline (paberil trükitud) artikkel print ajakirjas	Deutsch, N. L. (2004). Positionality and the pen: Reflections on the process of becoming a feminist researcher and writer. <i>Qualitative Inquiry</i> , 10(6), 885–902. Light, M. A., & Light, I. H. (2008). The geographic expansion of Mexican immigration in the United States and its implications for local law enforcement. <i>Law Enforcement Executive Forum Journal</i> , 8(1), 73–82.
E-artikkel elektroonilises ajakirjas koos DOI (Digital Object Identifier) numbriga	Herbst-Damm, K. L., & Kulik, J. A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. <i>Health Psychology</i> , 24, 225–229. doi:10.1037/0278-6133.24.2.225
E-artikkel	Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-

elektronilises ajakirjas ilma DOI numbrita	<p>esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. <i>E-Journal of Applied Psychology</i>, 2(2), 38–48. Retrieved from http://ojs.lib.swin.edu.au/index.php/ejap</p>
Muud materjalid	
Veebileht	<p>Center for Bioethics. (2009). <i>Ethics and pharmaceutical marketing</i>. Retrieved from http://www.ahc.umn.edu/bioethics/research/pharm/home.html</p>
Elektroniline materjal: dokument või raport või seadus	<p>OECD Report (2008). <i>TALIS 2008 Technical Report (2008)</i>. Loetud aadressil https://www.oecd.org/edu/school/44978960.pdf</p> <p>Australian Council for Educational Research. (2010). <i>Doing more for learning: Enhancing engagement and outcomes</i>. Retrieved from http://ausse.acer.edu.au/images/docs/AUSSE_2009_Student_Engagement_Report.pdf</p> <p>Hennoste, M. (2013). <i>Eesti keele 3. klassi üleriigilise tasemetöö tulemused 2013</i>. Loetud aadressil http://www.innove.ee/UserFiles/Tasemet%C3%B6%C3%B6d/2013/Eesti%20keel/2013_aasta_3_klassi_eesti_keelevasemetoost.pdf</p> <p>Üliõpilastööde juhend. (2010). Tallinn: TLÜ kasvatusteaduste instituut. Loetud aadressil http://bit.ly/1POQGp3</p> <p>Põhikooli riiklik õppekava. (2011). Riigi Teataja, 29.08.2014, 20. Loetud aadressil https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020</p>
Magistritöö/ dissertatsioon prinditult	<p>Tamme, A. (2011). <i>Hirm negatiivse hinnangu ees, selle seos enesehinnangu ja edukartusega</i> (magistritöö). Tallinn: Tallinna Ülikool.</p> <p>Venn, S. E. (2007). <i>Plant recruitment across alpine summits in South-Eastern Australia</i> (Unpublished doctoral dissertation). La Trobe University, Melbourne, Australia.</p>

Magistritöö/ dissertatsioon elektrooniliselt	<p>Tuul, M. (2017). <i>Lasteaiaõpetajate arusaamad õppekavadest ja laste õppimisest ning hinnang õpetaja pedagoogilisele tegevusele lapsekeskse kasvatus kontekstis</i> (Doctoral dissertation, Tallinna Ülikool, Tallinn). Loetud aadressil http://www.etera.ee/zoom/30643/view?page=1&p=separate&view=0,0,2067,2834</p> <p>Murray, K. E. (2009). <i>Sudanese in Australia: Renewal and hope</i> (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (AAT No. 3364159)</p>
Video	<p>Palmer, J. (2009, November 9). <i>My birth my choice rally</i> [Video file]. Retrieved from http://youtu.be/cfAaGhvRmmg</p>
Kursuse materjal	<p>Niglas, K. (2013). <i>Täienduskoolituse õppekava. Üliõpilaste toetamine uuringuplaani koostamisel ja kvantitatiivse uuringu läbiviimisel</i>. [Kursuse materjalid]. Tallinn: Informaatika instituut (Tallinna Ülikool).</p>
Termini viide paberil sõnastikus	<p>Kasvatus. (2014). Rmt T. Erelt (toim.). <i>Hariduse ja kasvatus sõnaraamat: eesti, inglise, saksa, soome, vene</i>. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.</p>
Termini viide e-sõnastikus	<p>Kasvatus. (s.a.). <i>Haridussõnastik</i>. Loetud aadressil http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi</p> <p>Kasvatus. (n.d.). <i>Haridussõnastik</i>. Loetud aadressil http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi</p>

2. LÕPUTÖÖ KAITSMINE

Kaitsmine on akadeemiline protsess oma protseduuriireeglitega. Lõputööd kaitstakse avalikul kaitsmiskoosolekul kevadsemestril mais-juunis ja sügissemestril jaanuaris.

Lõputööde kaitsmine toimub avaliku akadeemilise väitlusena, mille osadeks on:

- autori ettekanne (teema, probleemi ja selle põhjenduse avamine, eesmärgi, lahendusteede ja tulemuste tutvustamine, järelduste ja soovitude esitamine) – lõputöö tutvustamisel 7 – 10 minutit;
- retsensendi sõnavõtt või arvamus ettekande kohta kaitsmiskomisjoni liikme poolt;
- autori vastused retsensendi küsimustele;
- üldarutelu (komisjon ja kohalviibijate arvamusavaldused ja küsimused autorile ning autori vastused);
- juhendaja hinnang;
- autori lõppsõna.

Kaitsmisprotseduuri juhib komisjoni esimees või tema poolt nimetatud komisjoniliige. Lõputöö juhendaja ja retsensent osalevad (võimalusel) kaitsmisel. Lõputöö kaitsmise protseduur, lõputöö retsenseerimine ja hindamine on kirjeldatud ÕKE § 26 ja 27 alapunktides. Kuna kaitsmine ja hindamine on seotud suure vastutuse ja täpsusega, siis käesolevas juhendis toetutakse eelpool nimetatud §-de alapunktidele.

Lõputöö kaitsmisele lubamise tingimused (ÕKE, § 26, 27)

- (1) Üliõpilane lubatakse lõputöö kaitsmisele akadeemilise üksuse direktori korraldusega, mis kinnitatakse ÕISis üks nädal enne lõputöö kaitsmise kuupäeva.
- (2) Lõputöö kaitsmisele lubamise eelduseks on õppekavaga sätestatud õppeainete (sh praktika) positiivne sooritamine, lõpetamistingimuste täitmine ja esitatud arvete alusel õppekulude hüvitamine. (ÕKE, § 26, (1), (2))
- (12) Üliõpilasel on lõputöö koostamise käigus ühel korral võimalus kasutada viitamise korrektsuse kontrollimiseks plagiaadituvastussüsteemi. Vastavalt vajadusele on lõputöö korrektsust võimalik kontrollida ülikooli töötajatel. Kontrollimiseks laetakse lõputöö plagiaadituvastussüsteemi.
- (13) Üliõpilane esitab enda ja juhendaja poolt (digi)allkirjastatud lõputöö ja registreerib end ÕISis lõputöö kaitsjaks. Kõik lõputööd esitatakse elektrooniliselt

pdf-formaadis ning akadeemilise üksuse nõudel paber kandjal. Üliõpilane tõendab oma allkirjaga uurimistöö vastavust eetikanõuetele ning annab loa lõputöö reprodutseerimiseks, üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ja kasutamiseks plagiaadituvastussüsteemis andmeallikana.

- (15) Lõputööle antakse hinnang kirjaliku retsensiooniga, mis lähtub akadeemilise üksuse poolt kehtestatud nõuetest. Retsensioon esitatakse akadeemilisse üksusesse hiljemalt kolm tööpäeva enne kaitsmist. Üliõpilasel on õigus tutvuda oma lõputöö retsensiooniga hiljemalt üks tööpäev enne kaitsmist.
- (17) Lõputööde kaitsmine on avalik ning toimub kaitsmiskomisjoni ees eksamisessiooni perioodil (v.a doktoritööd). Lõputöö kaitsmine võib olla kinnine, kui lõputöö sisu avaldamine ei ole teistele isikutele kuuluvate autori varaliste õiguste, isikuandmete kaitse seaduse, riigi- või ärisaladuse või muu salastatud teabe tõttu võimalik.
- (18) Kaitsmisel osalevad soovitatavalt ka retsensent ja üliõpilase juhendaja. Kaitsmiskomisjoni koosseisu kuulub lisaks eriala õppejõududele ka vähemalt üks komisjoni liige, kes on teiselt erialalt ning lisaks õpetajate liidu esindaja kutse omistamisega seoses.
- (19) Kaitsmisel peab osalema vähemalt 2/3 kaitsmiskomisjoni liikmetest. Lõpliku hinde otsustab kaitsmiskomisjon ning hinde kujunemise aluseks on kirjalik lõputöö ja kaitsmisel toimunud akadeemiline diskussioon.
- (21) Lõputööde kaitsmise tulemused tehakse üliõpilastele teatavaks kaitsmispäeval vahetult pärast protokollide vormistamist. Hinded kantakse vormikohasele protokollile, mille allkirjastavad kaitsmiskomisjoni esimees ja protokollija.
- (22) Lõputöö positiivset hinnet ei saa parandada. [muudetud 17.04.2017]
- (26) Positiivselt hinnatud lõputööd laetakse hiljemalt järgmise semestri alguseks raamatukogu repositooriumisse, kuhu sisestatakse töö pealkiri, autor, aasta, akadeemiline üksus, õppeaste ning tööle juurdepääs: 1) avatud; 2) piiratud autori soovil või akadeemilise üksuse otsusel hindele E kaitstud lõputööd; 3) piiratud akadeemilise üksuse direktori korraldusel asutusesiseseks kasutamiseks. (ÕKE, § 27, (12), (13), (15)–(19), (21), (22), (26))

Autori ettekanne. Ettekandes on otstarbekas selgitada töö probleemi (uurimisküsimusi) ja selle põhjendusi, eesmärki, põhjendada uurimisprobleemi valikut,

tuua välja tulemused, üldistused, järeldused ning neist tulenevad konkreetsed (sh praktilised) ettepanekud. On hea, kui autor suudab selgelt näidata oma panust töö loomes.

Ettekande näitlikustamiseks on vajalik ette valmistada esitlus, kasutades vabal valikul mõnd esitlusprogrammi. Esitluses on sobivam kasutada ettekande märksõnu ja teese, mida suulise esituse käigus lahti räägitakse ja mõtestatakse. Esitluses on hea esitleda ka skeeme ja tabeleid, mis töö olulisi osi kokku võtavad. Samas tuleb kindlasti arvestada, et tegu on akadeemilise ettekandega ja illustratsioonid peavad samuti olema vastavad.

Retseenseerimine. Üliõpilase sõnavõtule järgneb retsensendi hinnangu esitamine. Üliõpilane vastab retsensioonis toodud küsimustele ja kriitikale.

Autori vastused retsensendi küsimustele. Autori vastused retsensendi küsimustele tuleb eelnevalt kindlasti hoolikalt ette valmistada. Kui retsensent on kohal, siis toimub retsensendiga väitlus. Kui retsensent ei ole kohal, siis toimub retsensiooni alusel väitlus töö autori ja mõne kaitsmiskomisjoni liikmete vahel.

Üldarutelu. Lõputöö kaitsjal tuleb olla valmis vastamiseks kaitsmiskomisjoni liikmete küsimustele töö ja töö teemaga seotud probleemide kohta, st olla valmis näitama oma pädevust uuritava probleemi vallas. Küsimusi võivad esitada ka teised kohalviibijad (õppejõud, kaasüliõpilased, muu publik). Kuna seda osa kaitsmisprotseduurist ei saa kaitsja ette teada, on see kõige komplitseeritum. Kaitsmiskomisjon liikmetel ning teistel kuulajatel on õigus küsida tööga seonduvaid küsimusi – seega saavad küsimused olema paljus ajendatud eelkõige kaitsekõnest. Kaitsmiskomisjoni liikmetel ja teistel kaitsmisest osavõtjatel on õigus ka lõputöö kohta arvamuse avaldamiseks sõna võtta.

Autori lõppsõna (kuni 1 minut). Kaitsmisprotseduuri lõpus antakse üliõpilasele võimalus esineda lõppsõnaga (sh. tänada komisjoni, konsultante, retsensenti jt).

Lõputööd **hindab** kaitsmiskomisjon oma kinnisel koosolekul. Kui töö juhendaja või retsensent ei kuulu kaitsmiskomisjoni, siis on neil õigus arutelu juures viibida, kuid nad ei osale võimalikul hääletusel. Kui lõputöö kaitsmise hindamisel on kaitsmiskomisjoni otsus kahe vahel, saab määravaks komisjoni esimehe hääl.

ALLIKAD

- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington (D.C.): American Psychological Association.
- Babbie, E. (2010). *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- Bryman, A. (2001). *Social research methods*. Oxford [etc.]: Oxford University Press.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London & New York: Routledge Falmer.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. (4th ed). Boston, MA: Pearson.
- Elmes, D., Kantowitz, B. H., & Roediger, H. L. III (2012). *Psühholoogia uurimismeetodid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Flick, U. (2011). *An introduction to qualitative research*. (4th ed.). SAGE Publication, Ltd.
- Hennoste, T. (2014). Loomevargus. *Oma keel*, 2, 73–19.
- Leech, N., Barrett, K., & Morgan, G. (2015). *IBM SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation* (5th ed.). New York and London: Routledge.
- Malmfors, B., Garnsworthy, P., & Grossman, M. (2003). *Writing and presenting scientific papers*. Nottingham: Nottingham University Press.
- Mason, J. (2002). *Qualitative Researching* (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Paltridge, B. (2002). Thesis and dissertation writing: an examination of published advice and actual practice. *English for Specific Purposes*, 21(2), 125–143.
- Punch, K. P. (2005). *Introduction to social research: quantitative and qualitative approaches*. London [etc.]: Sage Publications.
- Põldoja, H. & Laanpere, M. (2016). Allikmaterjalidele viitamine. Digitaalsete õppematerjalide koostamine.
<https://oppematerjalid.wordpress.com/oppematerjalid/arhiiv/allikmaterjalidele-viitamine/>
- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Loetud aadressil <http://samm.ut.ee/valimid>
- Saldana, J. (2012). *The coding manual for qualitative research* (2nd ed.). London: Sage.

- Sturgis, P. (2006). Surveys and Sampling. In C. Fife-Schaw, J. A. Smith, S. Hammond, & G. M. Breakwell (Eds.), *Research Methods in Psychology* (3rd ed.). Sage Publications, Inc.
- Zhang, Y. H. (2015). *Against plagiarism: a guide for editors and authors*. Springer.
- Tooding, L.-M. (2015). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tooding, L.-M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vaus, D. D. (2002). *Surveys in social research*. (5th ed.). Australia: Allen & Urwin.
- Wilhoit, S. (1994). Helping students avoid plagiarism. *College teaching*, 42(4), 161–164.
- Üliõpilastööde juhend (2010)*. Tallinn: TLÜ kasvatusteaduste instituut. Loetud aadressil <http://bit.ly/1POQGp3>

LISAD

LISA 1. Bakalaureusetöö hindamiskriteeriumid

LISA 2. Magistritöö hindamiskriteeriumid

LISA 3. Tiitelleht

LISA 4. Annotatsioon

LISA 5. Lihtlitsents

LISA 6. Retsensiooni vorm